

Застосування комплексу мистецтв як засобу формування естетичного сприймання молодших школярів у позакласних формах роботи

Актуальні проблеми естетичного виховання молодших школярів висвітлюються через нові підходи до навчання і виховання учнів та їх впровадження в освітній процес сучасної школи з максимальним використанням творчого потенціалу учнів початкової школи. Така робота передбачає формування у школярів естетичного сприймання дійсності, естетичного ставлення до навколишнього середовища, природи і художніх творів із застосуванням принципу інтеграції різних видів мистецтва. Використання різних видів мистецтва на уроках мистецького циклу та позакласній виховній роботі в умовах запропонованої нами методики, аналіз отриманих результатів експериментальних даних дозволяє зробити припущення, що розвиток естетичних почуттів, смаків, ідеалів, художніх умінь, здібностей в галузі мистецтва має бути невід'ємною умовою навчальних предметів початкової школи та частиною позакласної виховної роботи.

Ключові слова: естетична оцінка; мистецька діяльність; молодший вік; творчий потенціал; шкільна творчість.

Особливе значення в формуванні естетичного сприймання дітей відіграє початкова школа, яка закладає основу духовного, інтелектуального та фізичного становлення особистості. На етапі навчання дитини в початковій школі формується інтерес до мистецтва та художньо-творчої діяльності. У дітей молодшого шкільного віку формується цілісне світосприймання, розвиток естетичних смаків та ідеалів, особисте ставлення до культурних надбань суспільства.

Розробкам методики формування естетичного сприймання молодших школярів присвячено значну кількість досліджень вітчизняних і зарубіжних учених-педагогів. Аналіз наукових педагогічних праць дозволив констатувати, що проблема естетичного виховання дітей залишалася актуальною протягом останніх десятиліть минулого століття. Представниками педагогічної сфери в галузі вивчення естетичної культури (І.Зязюн, Л.Масол, Н.Миропольська), дослідниками вікової психології та психології мистецтва і творчості (І.Бех, Л.Виготський та ін.), представниками авторських концепцій та програм формування у дітей естетичних ідеалів та ціннісних орієнтацій (О.Рудницька, Г.Тарасенко, Е.Печерська), теоретиками поліхудожнього виховання (Л.Масол, О.Щолокова) постійно піднімалися питання формування естетичних смаків, потреб та інтересів дітей в умовах сучасного соціокультурного простору. Проблеми реформування мистецької освіти та музично-естетичного виховання в Україні, еволюція форм і методів навчання музики знайшли своє відображення в роботах Т. Гризоголазової, В. Дряпкі, Л. Коваль, О. Михайличенка, В. Орлова, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, Т. Танько, Л. Хлебнікової, В. Черкасова, Г. Шевченко.

Водночас ознайомлення з відповідними літературними джерелами, а також узагальнення практики роботи закладів середньої освіти показує, що ця проблема має певний ряд протиріч між теорією і практикою, а також ще не достатньо вирішена у світлі сучасних освітніх концепцій. Змістове наповнення дисциплін освітньої галузі мистецтво, на нашу думку, не має чіткої методологічної основи. Предмети естетичного циклу нерідко вважаються другорядними. Як наслідок – з кожним роком погіршується естетична грамотність учнів, спостерігається гальмування вміння утворювати яскраві уявлення і вільно оперувати ними. Знижується здатність до естетичного сприйняття навколишнього середовища, відчуття прекрасного, збільшується агресивність, відбувається занепад духовності.

Отже, актуальність цієї публікації пов'язана з прагненням відшукати відповіді на питання формування естетичного сприймання у молодших школярів у світлі сучасних концепцій, адже наразі ця педагогіко-методологічна проблема ще не знайшла належного

розв'язання, а технології опанування мистецтва не відповідають зростаючим вимогам сьогодення.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами комплексу мистецтв у різних формах позакласної виховної роботи.

Відповідно мети визначено наступні завдання дослідження: розвиток у дітей молодшого шкільного віку естетичного сприймання дійсності й творів мистецтва; формування естетичної оцінки у молодших школярів та інтересу до мистецької художньо-творчої діяльності; розширення художньо-естетичного досвіду та аналіз становлення естетичних цінностей, смаків, інтересів дітей молодшого шкільного віку.

Використання комплексу мистецтв у процесі формування естетичного сприймання молодших школярів має інноваційне значення, стимулює розвиток пізнавальних, креативних здібностей учнів, здатність до творчого самовираження, потреб у художньо-творчій самореалізації. У процесі сприймання творів мистецтва його суть не вичерпується лише отриманням інформації, а містить у собі духовно-практичний характер.

Аналіз надбань психолого-педагогічної науки з проблеми, що нами досліджується, а саме формування естетичного сприймання молодших школярів на уроках мистецького циклу, дозволив визначити систему критеріїв діагностики: оцінювальний, діяльнісний і творчий та показники рівня сформованості естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку. В її основу закладено основні завдання естетичного розвитку: розвиток художнього сприймання, оволодіння сумою певних естетичних знань, формування умінь і навичок, розвиток творчих здібностей дітей [3]. Психологічна взаємодія сприймання творів мистецтва та його характер, спрямовані на збагачення духовного світу дитини визначаються двома факторами: по-перше, якістю творів мистецтва; по-друге, здатністю дитини повноцінно сприйняти ці твори. Звичайно, якщо твір мистецтва буде сприйматися дитиною лише як ознака цікавого, тобто тоді, коли в самому процесі сприймання він буде викликати лише нудьгу, то його вплив на учня буде нульовим. Тому, коли ми говоримо про розвиток естетичного сприймання, то маємо на увазі, що молодший школяр буде знайомитись із творами мистецтва через внутрішню потребу. Саме таке знайомство з мистецтвом зробить дитину духовно багатшою.

Сучасне мистецтво має великий накопичений теоретичний і практичний досвід удосконалення процесів навчання та виховання, що базується на наукових знаннях педагогіки, психології, музикознавства. Оволодіння мистецтвом передбачає три нерозривні моменти: технічний, художній, аналітичний. Кожний вид естетичної діяльності супроводжується естетичним сприйманням, яке має в науковій літературі різні тлумачення. Це здатність дитини до виділення в явищах дійсності і мистецтва процесів, властивостей, якостей, які народжують естетичні переживання. На думку Т.Голінської, естетичне сприймання є способом особливої творчо-пізнавальної діяльності, навички оволодіння якою формуються у процесі педагогічного впливу [2].

З метою отримання об'єктивних результатів експериментального дослідження нами було здійснено підбір, розробку й апробування комплексу методів і прийомів формування та активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку, а також емпіричне визначення естетичних цінностей, формування художньо-естетичної оцінки, розвиток творчої діяльності учнів.

У ході проведення дослідження було визначено доцільність оцінки естетичного сприймання молодших школярів на трьох рівнях, а саме: елементарно-фрагментарному (низький), емоційно-формальному (середній), елементарно-естетичному (високий).

Нами було проведено анкетування, опитування і тестове обстеження дітей, що дозволило з'ясувати дійсний стан сформованості естетичного сприймання творів мистецтва (музики, живопису, поезії та літератури). Результати дослідження засвідчують, що 61% дітей отримують музично-естетичні враження завдяки засобам масової інформації. Серед дитячих

уподобань домінують враження, які ні за змістом, ні за формою не можна оцінити як факти мистецтва. Невелика частина опитаних (24%) надає перевагу народному фольклору (пісенна творчість, живопис тощо). Зовсім мізерний відсоток опитаних (14%) віддали перевагу класичним творам мистецтва, причому цей вибір зробили діти, які навчаються в музичних, художніх школах, студіях або школах мистецтв. Щодо мистецьких уподобань молодших школярів, то дитячим творам і естрадним пісням віддали перевагу 29% респондентів, народній писемній і художній творчості – 19% опитаних, казці – 8%, класичним творам – 6%, опері – 4%, авторським композиціям – 1%, духовним творам – 1%, іншим видам – 3%.

Аналіз експериментальних даних і опитування учителів дозволив виділити наступні причини незадовільного стану сформованості естетичного сприймання учнів молодшого шкільного віку: відсутність цілісного розуміння вчителями початкових класів стратегії розвитку естетичного розвитку школярів; відсутність комплексного підходу до предметів естетичного циклу в процесі навчання; недостатність методичної літератури в галузі розвитку естетичного сприймання молодших школярів; обмеженість методів і прийомів розвитку творчих здібностей учнів засобами комплексу мистецтв; низька обізнаність батьків в галузі мистецтва і недостатній інтерес їх до виховання естетичних смаків у дитини; негативний вплив деяких засобів масової інформації на сферу естетично-творчої діяльності і сприймання учнів [6].

У ході експериментального дослідження ми опирались на такі методологічні підходи щодо процесу формування естетичного сприймання та естетичного розвитку молодших школярів на уроках мистецького циклу: ціннісний, особистісно-орієнтований, системний, діяльнісний, інтегративний, компетентнісний, креативний [5].

Реалізація цих підходів можлива через забезпечення в освітньому процесі педагогічних умов формування естетичного сприймання молодших школярів засобами мистецтва: зміцнення творчої мотиваційної основи естетичного сприймання дітей із врахуванням психофізіологічних, вікових та індивідуальних особливостей; створення естетичного середовища; реалізація системного інтегрованого підходу до організації художньо-оціночної діяльності дітей; збагачення творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку у процесі залучення їх до мистецької діяльності; опора на естетичний досвід дітей; співтворчість учителя і учнів [6].

Здійснено експериментальну перевірку методики ефективного реалізації педагогічних умов щодо формування естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку на уроках мистецького циклу. Вона здійснювалася на формувальному етапі експерименту, який проходив в закладі середньої освіти №3 м. Вінниці водночас у двох групах дітей: в експериментальній групі (ЕГ) – згідно розробленої нами методики, та контрольній (КГ) – за установленною схемою і типовими навчальними планами. Впровадження методики здійснювалося за трьома взаємопов'язаними етапами: ціннісно-мотиваційному, діялісно-розвивальному, художньо-творчому.

Ціннісно-мотиваційний (підготовчий) етап спрямовувався на створення фундаменту для подальшого розвитку інтересу до естетичних цінностей, творів образотворчого мистецтва, музичної скарбниці українських та світових композиторів-класиків, сучасних творів для дітей, дитячого музичного фольклору, народно-пісенної творчості, мистецької ігрової діяльності.

Головними завданнями цього етапу були: формування мотиваційного компоненту; активізація інтересу до естетичної діяльності в процесі вивчення мистецтва; ознайомлення дітей з найкращими зразками світового мистецької скарбниці. Розв'язання цих завдань передбачило використання методів, спрямованих на поетапне формування інтересу до мистецької творчої діяльності дітей (бесіди, розповіді, прослуховування музики, розучування пісень), а також створення ситуації успіху; вивчення передового педагогічного досвіду з даного питання, методи мистецького навчання, а саме художньо-творчі (практичні) методи активізації естетичної діяльності тощо. Естетичне виховання на даному етапі дослідження

презентують форми і методи, що мають специфіку, зумовлену особливостями художньо-пізнавальної діяльності: уроки мистецького циклу, виховні заходи, естетична бесіда, розповідь, метод сприймання та оцінювання творів мистецтва, метод малювання музики, заняття-репетиція, музична гра, мистецький проєкт та інші.

Діяльнісно-розвивальний (оцінний) етап був націлений на формування певного обсягу знань і практичних умінь для здійснення процесу естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку. Основними завданнями на цьому етапі були: засвоєння певного обсягу знань з мистецтва; оволодіння деякими навичками мистецької діяльності; формування навичок художньо-творчої діяльності; уміння сприймати, оцінювати твори мистецтва; підвищення рівня естетичного досвіду та ерудиції. Отже, в нашій експериментальній роботі ми обґрунтували доцільність застосування наступних форм естетичної роботи: уроки мистецького циклу; мистецькі виховні заходи (свята, ранки, концерти, конкурси, музичні казки); індивідуальна робота; творчі майстерні.

В процесі формування естетичного сприймання дітей доцільно використовувати наступні методи, прийоми і вправи: бесіди, розповіді; розучування пісень, театралізація та їх інсценізація; вокальні вправи, вокальна імпровізація, поспівки, розспівування, забавки; дитячий музичний фольклор, дитяча опера та музична казка, мистецька гра; ігрова діяльність; мистецька творчість. Також ми рекомендуємо в процесі формування естетичного сприймання молодших школярів використовувати ігрову діяльність, а саме: ігри-подорожі, ігри-драматизації, ігри-розваги, рухливі ігри з піснями і танцями.

Метою художньо-творчого етапу (креативно-діяльнісного) було забезпечення умов для максимальної реалізації учнями власного творчого потенціалу. Основними завданнями цього етапу експерименту були: творче застосування умінь та навичок, набутих в процесі використання нами мистецьких художньо-педагогічних технологій; активізація та розвиток мистецької творчої діяльності. Реалізація цих завдань відбувалася в процесі музичних занять, уроків образотворчого мистецтва, художньої праці, виховних мистецьких заходів, музичних ранків, свят, розучування дитячих опер, музичних казок, імпровізації, театралізації та інсценізації пісень, концертів, пісенних конкурсів, майстер-класів, екскурсій.

У ході активізації естетико-виховного процесу нами використовувались такі методи, прийоми та форми роботи: естетична бесіда, розповіді про мистецтво, обговорення мистецької творчості, твори-роздуми, написання творів-описів; мистецькі вправи, використання ІКТ, інтерактивні методи, мистецькі ігри, мистецькі проєкти, свята, дитячий фольклор, продукти дитячої творчості: малюнки, твори-описи, музичні імпровізації, малювання музики тощо. Провідними засобами дослідження було використання проєктних художньо-педагогічних технологій: мистецькі презентації, творчі проєкти, творчі вправи і завдання: «Малюємо музику», «Я пишу про мистецтво», «Казки про музику», «Музичні кольори», «Мистецькі портрети», «Вірші та музичні фарби», метод малювання музики, метод гри, метод «інсценізації та театралізації» пісенних творів, театралізовані музичні казки, що сприяють активізації творчих здібностей і найбільш повному розкриттю потенційних можливостей учнів початкових класів. Для цієї мети нами використані наступні методи: стимулювання мотивації навчальної діяльності, а саме створення ситуації успіху; пріоритет художньо-творчої діяльності – малювання музики, мистецька гра, цілеспрямоване стимулювання та активізація художньо-творчої діяльності дітей [6].

Після використання методів стимуляції розвитку естетичного сприймання молодших школярів значно піднялися естетично-ціннісні показники, що свідчить про рівень естетичної культури дітей, а також знизилися показники байдужості, нерозуміння творів мистецтва, показники інтересу до низькоякісних течій в мистецтві.

Наша методика передбачає застосування вибірки пісень-ігор для розучування дітьми молодшого шкільного віку, яку ми включили в роботу з дітьми експериментальної групи. Зростання рівня естетичного розвитку дітей нам надало використання репертуару з іграми та піснями, хореографічними вправами українських композиторів-класиків, а саме збірки

В.Верховинця «Весняночка»: пісні-ігри «Весна іде», «Вийди, вийди сонечко», «Ой, ходить Іванко», «А вже весна», «Ой, летіла зозуленька», «Подольночка», «Ходить гарбуз», «Ой, у вишневому садочку», «Перепілка», «Вишні-черешні», «І шумить, і гуде» та інші; пісня-гра «Унадився журавель» у запису С. Дрімцова. Рівень сформованості естетичного сприймання (порівняно з результатами констатувального експерименту) дав нам позитивну динаміку: до експерименту – знають більше одного музичного твору - 21%, після – 40%, більше чотирьох творів – 54%, після – 60%, не знають взагалі музичних творів – до експерименту 25%, після – таких учнів немає.

Під час проведення експерименту було помічено, що успіх в естетичному вихованні дітей молодшого шкільного віку ґрунтується на оптимістичному прогнозуванні творчих можливостей дітей шляхом залучення їх до творчої самореалізації в процесі ігрової діяльності, а саме: інсценізації пісень, створення музичних казок, театралізація українських казок з використанням пісень, розучування фрагментів дитячих опер, постановка дитячої опери з використанням суміжних мистецтв.

Результати контрольного зрізу засвідчили, що впровадження методики реалізації педагогічних умов активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку на уроках мистецького циклу сприяло підвищенню рівня естетичного досвіду до означеної діяльності. Так, зафіксовано збільшення кількості дітей з високим рівнем естетичного розвитку – з 13% до 25%. Натомість, значно зменшилася кількість учнів з низьким рівнем – з 21% до 6%. Середній рівень щодо означеної діяльності виявили 64% школярів, після експерименту 69%. Отже, одержані в процесі дослідження якісні та кількісні результати дозволяють стверджувати про дієвість запропонованої методики формування естетичного сприймання молодших школярів засобами комплексу мистецтв в поакласній виховній роботі.

Результати контрольного зрізу виконання творчих завдань дітьми молодшого шкільного віку: зображувальна діяльність, малювання прослуханої музики в процесі мистецької діяльності, інсценізація та театралізація пісень, дитячий музичний фольклор, ігри драматизації, гра на музичних інструментах, вокально-хорова діяльність, постановка дитячої опери, театр ляльок, музичні казки, поетична творчість, твори-описи, рухливі музичні ігри з піснями, хореографія відображені нами в результатах: (загальна кількість дітей 345) – ЕГ – (170) – 75%; КГ – (175) – 79%.

Таким чином, впровадження запропонованої нами методики реалізації педагогічного потенціалу естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку засобами комплексу мистецтв в процесі творчої мистецької діяльності сприятиме значному поліпшенню інтересу до предметів мистецтва, активізації художнього мислення, формуванню практичних навичок на уроках мистецького циклу та позакласній естетико-виховній роботі, розвитку та реалізації творчих здібностей дітей.

У результаті роботи за запропонованою нами методикою учні експериментальних груп продемонстрували позитивну динаміку та розвиток естетичного сприймання, зріст естетично-творчих здібностей. Результати контрольного зрізу в групах без стимулювання і активізації свідчать про те, що естетичне сприймання та зацікавленість суб'єктів дослідження творами мистецтва зростає, але формується повільно. Для доведення ефективності експериментальної методики ми застосували непараметричний критерій $T_{\text{спост.}}$. З наведених розрахунків $T_{\text{спост.}} = 56,16$, опираючись на табличне значення $T_{\text{спост.}} > T_{\text{табл.}}$, тому 0 -гіпотеза відхиляється, тому отримані результати вказують на якісні зміни та позитивну динаміку. Результати експерименту показали зростання рівня естетичного сприймання, формування художньо-естетичної оцінки, нами зафіксований зріст рівня мистецької творчості пов'язаний із розвитком емоційно-почуттєвої сфери та творчого потенціалу молодших школярів, що зумовлено результатом застосування запропонованої методики активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку засобами комплексу мистецтв.

В и с н о в к и. За результатами дослідження, процес формування естетичного сприймання молодших школярів на засадах інтеграції та комплексного використання мистецтв передбачає

врахування системи певних дидактичних принципів: цілісність вивчення мистецтв на основі єдності генетичних, морфологічних, функціональних зв'язків, врахування специфіки видів мистецтв, оптимальне поєднання і взаємозв'язок чуттєвого і логічного, розвиток творчої активності учнів шляхом їх безпосереднього включення у систему художньо-естетичних відносин. Створення умов для поступовою переходу школяра від репродуктивного до творчого рівня розвитку відбувається через спілкування і діяльність, художність сприймання різних видів мистецтва, придбання художньо-естетичних знань і досвіду, власну творчу діяльність. Фундаментальний вплив на здатність особистості дитини до сприймання навколишнього середовища, відчуття прекрасного, формування духовної сфери, естетичного сприймання світу відіграє саме мистецтво, а інтегративні художньо-педагогічні технології забезпечують підвищення рівня пізнавальної активності та розвиток творчого потенціалу молодших школярів у позакласних виховних заходах.

Література

1. Бровчак Л.С. Проблема творчої діяльності в музичній педагогіці і психології / Л.С. Бровчак // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.11.2017). – Warszawa, 2017. – P. 105-113.
2. Голінська Т.М. Поліхудожній розвиток молодших школярів засобами інтеграції мистецтв / Т.М. Голінська // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наукових праць / редкол. : Т.І. Сушенко (відпов. ред.) та інші. – Вип. 26. – Київ-Запоріжжя : ЗІПК, 2002. – С. 415-419.
3. Ліхницька Л.М. Готовність майбутніх учителів музики до прогресивних методів навчання у мистецькій інноваційній діяльності / Л.М. Ліхницька // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.11.2017). – Warszawa, 2017. – P. 126-132.
4. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Упор. Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко. –Х.: Ранок, 2006. – 256 с.
5. Старовойт Л.В. Художньо-творчий розвиток молодших школярів у процесі трудового навчання / Л.В.Старовойт // Scientific Journal «ScienceRise» Pedagogical Education. – Kharkiv, 2016. – №3/5(20). – P. 58-63.
6. Тодосієнко Н.Л. Формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами поліхудожньої діяльності / Н.Л. Тодосієнко // Zbiór raportów naukowych «Naukowe prace, praktyka, organizacja, innowacje 2013 roku» (30.12.2013 - 31.12.2013). – Zakopane: wydawca: Sp. z o.o. «Diamondtradingour», 2013. – P. 5-6.

Про автора:

Тодосієнко Наталія Леонідівна, старший викладач факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (21001, Вінниця, Україна); **ORCID: 0000-0001-9473-2357**, nata.todosienko@gmail.com

Todosienko N. L.

Complex of arts as a means of aesthetic perceptions empowerment forming of junior pupils

The purpose of the paper is theoretical substantiation and experimental verification of pedagogical conditions for the aesthetic perception forming of junior schoolchildren by means of a complex of arts in various forms of extracurricular educational work.

The forming of students` development is focused in their aesthetic perception of reality, in attitude to the environment, to nature, to art, and to the application of the principle of correlation between different forms of arts.

The analysis of the results of experimental data allows using the complex of arts at the lessons of the arts cycle in institutions of secondary education. As well as the method proposed by us, it assumes the development of aesthetic feelings, tastes, ideals, arts skills, should be an indispensable condition.

Is covered the actual problems of aesthetic education of the personality of youth pupil. New approaches to the education and upbringing of children and their introduction into the educational process of the modern school, using creative potential of students in elementary school are viewed.

Accordingly, we have defined the following goals: the development of aesthetic perception of reality and works of art in junior school age; the formation of aesthetic assessment of junior pupils and interest in arts activity; expansion of arts and aesthetic experience; analysis of aesthetic values, tastes, interests of children of junior school age.

The selection, development and testing of the complex of methods and methods of activation, the study of the level of development of aesthetic perception in children of junior school age, the pedagogical potential of the use of a complex of arts were done. The forming of a child's creative, high-spiritual personality, a culture of aesthetic perception of junior schoolchildren and the acquisition of a holistic system knowledge about art were studied.

In the pilot study, 345 junior pupils from Vinnytsia took part in the research. The obtained results revealed certain changes and positive dynamics of the growth of aesthetic perception. The evaluation has done in children of elementary school age. The technique proposed by us aims at creating the foundation for further development of interest in aesthetic values, works of fine art, musical treasures of Ukrainian and world classical composers, contemporary works for children, children's musical folklore, folk-song creativity, artistic gaming activities.

We have recorded the growth of the level of aesthetic perception associated with the development of the emotional and sensory sphere and the creative potential of junior schoolchildren due to the result of applying the proposed method of activating aesthetic perception of children of junior school age by complex of arts.

Keywords: art activity; aesthetic assessment; creative potential; school creativity; junior age.

References

1. Brovchak L. S. *Problema tvorchoyi diyalnosti v muzychniy pedahohitsi i psykholohiyi* [The problem of creative activity in musical pedagogy and psychology]. Warsaw, 2017, pp. 105-113 (in Polish)
2. Holinska T. M. *Polikhudozhniy rozvytok molodshykh shkolyariv zasobamy intehratsiyi mystetstv* [Poly Arts and Artistic Development of Junior Schoolchildren through the Integration of Arts]. Kyiv; Zaporizhzhya, 2002, pp. 415-419 (in Ukrainian)
3. Likhitska L. M. *Hotovnist maybutnikh uchyteliv muzyky do prohresyvnykh metodiv navchannya mystetskiy innovatsiyiny diyalnosti* [Readiness of Future Music Teachers to Progressive Methods of Artistic Innovation Learning]. *Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii*. Warsaw, 2017, pp. 126-132 (in Polish)
4. Masol L. M. *Metodyka navchannya mystetstva u pochatkoviy shkoli* [Methodology of teaching art in elementary school]. Kharkiv, 2006. 256 p. (in Ukrainian)
5. Starovoit L. V. *Khudozhno-tvorchyy rozvytok molodshykh shkolyariv u protsesi trudovoho navchannya* [Art and creative development of junior pupils in the process of labor training], 3/5 (20). Kharkiv, 2016, pp. 58-63 (in Ukrainian)
6. Todosiyenko N. L. *Mystetstvo yak zasib formuvannya estetychnoho spryymannya u molodshykh shkolyariv* [Art as a means of forming aesthetic perception in junior schoolchildren]. Vinnytsya, 2016, pp. 232-236 (in Ukrainian)

About the author:

Todosiienko Nataliia Leonidivna, Senior Lecturer at the Faculty of Faculty of Pre-school, Primary Education and Arts, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (21001, Vinnytsia, Ukraine); **ORCID: 0000-0001-9473-2357**, nata.todosienko@gmail.com